

**ნაცარქექია-ღვის თოზონიური წყვილი და
მისი პარადიგმული სახე პოლიკარპე კაკაბაძის
„ყვარყვარე თუთაბერის“ მიხედვით**
**NATSARKEKIA (THE ASH-RAKER) –
GIANT OPPOSITIONAL PAIR AND ITS PARADIGMATIC
IMAGE ACCORDING TO KVARKVARE TUTABERI
BY POLIKARPE KAKABADZE**

თეა კობულაძე
აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ქუთაისი, საქართველო

Tea Kobuladze
Akaki Tsereteli State University
Kutaisi, Georgia

ABSTRACT

The study of literature from a structuralist point of view is considered to be one of the new methods today. Observation of paradigmatic-archetypal and syntagmatic images provides us with interesting material. From this perspective, Kvarkvare Tutaberi by Polikarpe Kakabadze is one of the most impressive works.

“Kvarkvare” is a literary “Ash-raker” and its “archetype”. Just like the Ash-raker – a character of the mythical world – has his own syntagmatic counterpart, i.e. Giant, so the Kvarkvare Tutaberi’s oppositional pair in the literary work finds expression in the revolution, with its corrupt and violent aspects explicitly compared to the many-headed Giant by the writer.

The character of Kvarkvare Tutaberi is strong through his negative qualities, he surpassed other outrageous things that had occurred around him. The entire focus of the work is directed towards the condemnation of the Kvarkvare phenomenon. Tutaberi bears resemblance to the Ash-raker not only in terms of his name, but also in relation to all of his negative qualities. The Giant, just like the Ash-raker, represents a generalized image. In the play, this Giant personifies the revolution.

The writer was able to explain the true nature of the Ash-raker through “Kvarkvare Tutaberi”. The praised intelligence and mind of the “Ash-raker” stand out only when compared to the “Giant’s” foolishness, and it does not necessarily mean that it is the equivalent of real wisdom.

The brilliance of Polikarpe Kakabadze’s play is stemming from such an attitude towards real events and is transforming the work into the world mythical model. This is what determines the degree of his literary mastery.

საკვანძო სიტყვები: ქართული ლიტერატურა, სტრუქტურალიზმი, პოლიკარპე კაკაბაძე, ყვარყვარე თუთაბერი.

Keywords: Georgian literature, structuralism, Polikarpe Kakabadze, Kvarkvare Tutaberi.

სტრუქტურალიზმი ლინგვისტურ, კულტურულ, ფილოსოფიურ, სოციალურ, მათემატიკურ კვლევებში ფართოდ გავრცელებული მიდგომაა. სტრუქტურალიზმი თავდაპირველად ლინგვისტიკამ გამოიყენა, შემდეგ კი ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა თითქმის ყოველ დარგში შეიჭრა. დასავლეთში სტრუქტურალისტური პოეზიის ცნებაც კი ჩამოყალიბდა. დღეს სტრუქტურალისტური მეთოდებით სწავლობენ მითოსს, ფოლკლორს, ეთნოგრაფიას, ენას, ლიტერატურას, ლიტერატურის თეორიას, სოციოლოგიურ მოვლენებს, მუსიკასა და კინოს.

სტრუქტურალისტური თვალსაზრისით ლიტერატურის კვლევა დღეისათვის ერთ-ერთ ახლებურ მეთოდად ითვლება. ლიტერატურაში შემოდის პარადიგმატიკისა და სინტაგმატიკის ცნებები. პარადიგმა სახელის სხვადასხვა ბრუნვის ფორმას გულისხმობს (გერიგი 2009: 123). ამ შემთხვევაში სახელის აზრობრიობა კარიცვლება, არამედ მხოლოდ ფორმა. ეს მოდელი გადატანილია ლიტერატურული სახეებისა და პერსონაჟების კვლევისას, იმ შემთხვევაში, თუ პერსონაჟში ჩატვირთულია „არქეტიპი“. არქეტიპი ნიშნავს მხატვრული სახის უკვე არსებულ მოდელს, რომელიც აღებულია ადრინდელი ლიტერატურიდან ან მითოსიდან და ბიბლიიდან. მისი აზრობრიობა მყარია, იცვლება მხოლოდ ფორმა, ანუ იძენს პარადიგმულ მნიშვნელობას. არქეტიპი უკავშირდება ლიტერატურული თხზულების პერსონაჟს იდეის დონეზე, ან მასში ჩატვირთული კონცეფციის საშუალებით, რომელიც მწერალს თავისი მიზნისათვის სჭირდება, მაგრამ არქეტიპისა და პერსონაჟის ურთიერთკავშირი მაშინ არის მყარი და მკაფიო, თუ მწერალი არ იფარგლება მხოლოდ ერთი ნიშნით და თხზულებაში შემოაქვს მთელი სისტემა, ანუ მიმართავს სინტაგმატურობას.

სტრუქტურალისტური თვალსაზრისით საინტერესო მასალას გვაძლევს პარადიგმულ-არქეტიპული და სინტაგმური განსაზღვრება. ჩვენი აზრით, ამ მხრივ ერთ-ერთი ყველაზე შთამბეჭდავი პოლიკარპე კაკაბაძის „ყვარყვარე თუთაბერია“. სწორედ ყვარყვარეა ლიტერატურული ნაცარქექია და მისი „არქეტიპი“. როგორც მითოსური სამყაროს პერსონაჟი ნაცარქექია დევთან ქმნის სინტაგმატურ წყვილს, ასევე ნაწარმოებში ნაჩვენებია ყვარყვარე თუთაბერისა და რევოლუციის ოპოზიციური წყვილი. ყვარყვარე თავისი მანკიერი და მოძალადე მხარეებით მწერალს პირდაპირ ჰყავს შედარებული ასთავიან დევთან.

„ნაცარქექია“ ერთ-ერთი ყველაზე პოპულარული ქართული ხალხური ზღაპარია. იგი ცნობილია არა მხოლოდ ქართულ, არამედ სხვა ერების ფოლკლორშიც. სწორედ ამიტომ იჩინა თავი „ნაცარქექიას“ პერსონამ ლიტერატურაში. ვფიქრობთ, ყველაზე საინტერესო პარადიგმული სახე სწორედ პოლიკარპე კაკაბაძემ შემოგვთავაზა. „ამგვარი პარალელისთვის საფუძველს, პირველ ყოვლისა, თავად პ. კაკაბაძე ქმნის, როცა ნაწარმოებში ხაზგასმული სიზუსტითა და პირდაპირი მინიშნებით შემოაქვს ნაცარქექიასთვის დამახასიათებელი ნიშან-თვისებები“ (ნიკოლეიშვილი

2008: 317). „ეს პიესა დაწერილია მძაფრი პოლიტიკური კატაკლიზმების დროს და შესაბამისად მთავარი პერსონაჟის სახეს პოლიტიკური ელფერი დაჰკრავს. თუ როგორ აქცია შემთხვევითობამ ნაცარქექია გმირად, დაწვრილებით არის ნაჩვენები ზემოხსენებულ პიესაში“ (კაკაბაძე 1959: 5).

„ყვარყვარე თუთაბერი“ შეიქმნა 1928-1929 წლებში, როდესაც საბოლოოდ გამოავლინა თავისი რეალური სახე არარეალური და უტოპიური სახელმწიფოს შენებითა და საზოგადოების წევრთა თანასწორობის იდეით დაწყებულმა ტოტალიტარულმა რეჟიმმა. საყურადღებოა ნაწარმოებში აღწერილი დრო და სივრცე, რადგან ასახულია არა პროლეტარიატის აღზევების ხანა, არამედ ის მოვლენები, რომლის მეშვეობითაც სათავეში ბოლშევიკები მოვიდნენ. ნაწარმოებში გადმოცემულია როგორც რევოლუციური პროპაგანდა, ასევე მათი ბრძოლა და გამარჯვება, რომელსაც სულ სხვაგვარი დამოკიდებულებით ხსნის სოციალისტური იდეოლოგიით განმსჭვალული კრიტიკა: „პიესაში მოქმედების განვითარების ქრონოლოგიური ჩარჩო მოიცავს პერიოდს, პირველი მსოფლიო ომის უკანასკნელი ეტაპიდან (1916-1917 წ.წ.), ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგ რამდენიმე დღის ჩათვლით. დრამატურგის ჩანაფიქრის მიხედვით „ესაა ნაცარქექიული დრო, ანუ ისეთი დრო, ვითარება და გარემოება, როცა ყვარყვარესნაირებმა შეიძლება გმირის როლი მოირგონ“ (თავბერიძე 1986:154).

მკითხველს ახსოვს, რომ პიესის დასაწყისში თუთაბერი ერთი მეოცნებე კაცია, რომელიც ცეცხლის პირასაა მოკალათებული და ნაცარში მომავლის გეგმებს „აგვირისტებს“, ხან გვირაბი გაჰყავს მთაში, ხანაც საცოლისათვის ბადებს, სასახლეებსა და მარმარილოს კიბეებს აშენებს, მაგრამ მალევე ვხვდებით, რომ მისი ილუზია მისივე ბედისწერად არის ქცეული. სიყრმიდანვე ცრუსა და უქნარას ხალხმა ნაცარქექია შეარქვა. მოგვიანებით კი მუქთახორა შვილს მამამ ცოლი არ მიაყვანინა და საშოვარზე იძულებით გააგდო. ყვარყვარემ ერთხელ იჯარით ხიდის მშენებლობა წამოიწყო, მაგრამ უუნარობისა და უნებისყოფობის გამო საქმე ბოლომდე ვერ მიიყვანა. დაბა-სოფლებში უსაქმურად დაეხეტებოდა, ვიდრე ერთმა მეწისქვილემ სამადლოდ არ შეიფარა და ლუკმა არ გაუყო, მაგრამ ნაცარქექიამ ჭკუა მაინც ვერ ისწავლა, ვერც ტყუილის თქმას გადაეჩვია და ვერც სიზარმაცეს აქცია ზურგი.

საინტერესოა ის არის, რომ თავის გადარჩენის მძაფრი ინსტინქტი ადამიანისაგან რომელიმე ერთი თვისების განსაკუთრებულ განვითარებასა და გააქტიურებას მოითხოვს, ამიტომ ყვარყვარეს თავის გატანის ერთადერთ საშუალებად ლაყბობა და ტყუილის თქმა ამოურჩევია. ცრუპენტელობას საგანძურით უყურებს: „მე ყვარყვარე თუთაბერს ენით შენ შემომიარ?“. მისთვის ენა ის საყრდენია, რომლითაც ყოველ საქმეს უშმაკურად აგვარებს, ბრიყვს თვალს უხვევს, სუსტს აშინებს, ძლიერთან კი „თითს კაკვავს“.

ზნეობა ნაცარქექიასთვის ზედმეტი ბარგია, რომელიც ორპირ და ფარისევლურ ცხოვრების წესს უმარტივებს. საერთოდ, ასეთი ადამიანების წარმატებისა და გამარჯვების საიდუმლო უპრინციპობასა და უზნეობაშია, ამიტომ ცხოვრებისეული ფილოსოფიაც შესაბამისი აქვთ: „ეს ვერ გამიგია, ზოგიერთი კაცი სირცხვილით მიწაში რომ ძვრება, სირცხვილს რომ სჭამ კაცი, თუ ვარგხარ, მაშინ თავი უფრო მაღლა უნდა ასწიო“ (კაკაბაძე 1959: 44).

ყვარყვარე თუთაბერის პერსონაჟი იმდენად ძლიერია უარყოფითი თვისებებით, თითქოს გადაფარა სხვა მოქმედ პირთა უმსგავსოვანი და ავტორმა ნაწარმოების მთელი არსი ყვარყვარეობის დადგომით შემოფარგლა. ყვარყვარე ეს არის ნაცარქექია - ადამიანი შემთხვევათა წყალობით, გარკვეულ დროსა დავითარებაში „გმირად“ ქცევარომ შეუძლია, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, პერსონაჟი თავისი არსით ნაცარქექიობის მატარებელია. იგი ვითარების ხელახლა შეცვლისა და გარკვეული დროის გასვლის შედეგ ისევ ნაცარქექიად იქცევა. მისთვის ყველაზე დიდი სასჯელი უნდობოდ „ნამდვილი სახით, ნაცარქექიას სახელით“ არსებობაა (თავბერიძე 1986:151).

ნაცარქექიას არა მხოლოდ სახელით ჰგავს თუთაბერი, არამედ ყველა სხვა თვისებითაც: ნაცრის ქექვა, სიზარმაცე, ბაქიაობა, რთულ სიტუაციაში გამოსავლის პოვნა, ცბიერებითა და იმის მითვისებით, რაც არ ეკუთვნის. თუმცა დასაფიქრებელია, თუ რატომ არის ნაცარქექია ასეთი ზარმაცი. რატომ არიდებს თავს ცხოვრების ორომტრიალში ჩაბმას? მაგრამ მხოლოდ ყვარყვარეს არ მოსწონს „ნაცარქექიობა“ და ოცნება. ნაწარმოებში ასევე ვხვდებით ნაცარქექიას, შეიძლება ითქვას, უფრო დახვეწილ სახეს, რომელის ისევ და ისევ არქექტიპულია. ეს არის ტიტე ნატუტარი, რომელიც თუთაბერთან ერთად უტოპიური სახელმწიფოს შენებას გეგმავს.

ნაცარქექია, მიუხედავად იმისა, რომ თითქმის მოწყვეტილია რეალობას და მხოლოდ ნაცრის ქექვით ირთობს თავს, სავსეა იმ ალღოთი, რომელიც თავისზე ძლიერი მოწინააღმდეგის დამარცხებაში ეხმარება. ხალხურ ზეპირსიტყვიერებაში ნაცარქექია დევებსა და ბოროტ ძალებს ამარცხებს, რომელთაც ფიზიკურად ვერა, მხოლოდ ჭკუით თუ დასჯაბნიდა. დევებთან შებმაც ცხადყოფს იმას, თუ როგორ აღვიძებს ნაცარქექიაში მანკიერი სოციალური გარემო იმ თვისებებს, რომლითაც გადის ფონს. ეს არის მოდელი საზოგადოებისა, სადაც სიკეთე შედარებითა და არჩევანის არარსებობა, დაუძლეველ მტერთან პირისპირ აღმოჩენა არასრულფასოვან ადამიანებს ცბიერებისკენ, ტყუილისა და დაუნდობლობისაკენ უბიძგებს.

ნაცარქექიას მსგავსად, განზოგადებული სახეა დევიც. პიესაში ეს დევი რევოლუციაა. ზღაპარში დევი ნაცარქექიას მოწინააღმდეგეა, მასზე ძლიერია ფიზიკურად, ნაცარქექია ფიზიკურად უძლეურია, მაგრამ მოხერხებით დევს იგერიებს და იმორჩილებს. დევის სახე ფოლკლორში ასეა მოცემული: იგი ბანჯგვლიანი, თმით დაფარული ზოომორფული

არსებობს, რქებითა და მრავალი თავით. თავების რიცხვის ზრდასთან ერთად მათი ძალაც იმატებს. მოკვეთილი თავის ადგილზე ახალი თავი ამოდის. დევები მიწისქვეშეთში ცხოვრობენ, მაგრამ შეიძლება მზისწვეშეთშიც ჰქონდეთ ალაგი და სასახლეებსა და სიმდიდრესაც ფლობდნენ. პიესაში ნახსენებია ასთავიანი დევი (ანუ ყველაზე საშიში და ძლიერი), რომელშიც ნაგულისხმევია რევოლუცია და ყვარყვარე-ნაცარქექია დევ-რევოლუციას ეჭიდება და მორევას ცდილობს. იგი მთელი შემართებით ებრძვის ბოროტების მანქანას - სახელისუფლებო მმართველობის ყველა ფორმას. ამ ფორმის დამარცხებისა და ხელში ჩაგდებისათვის ნაცარქექიას „ხერხებს“ იყენებს. მისთვის არ არის ღირებული არც ერთი მხარე, მხოლოდ ინერციით ემხრობა იმას, ვისგანაც მეტ სარგებელს გამოელის. მართალია, ყვარყვარე თუთაბერის პერსონაჟი უკვე გაზრდილია, მაგრამ ეპოქის შესაბამისად იძენს ახალ უნარებს. საგულისხმოა ისიც, რომ პერსონაჟი ზღაპრის გმირის ყველა თვისების მატარებელიცაა. სწორედ ეს გათანამედროვება აქცევს ნაწარმოებს კარნავალიზებულ ლიტერატურად.

რევოლუციამდელ ლიტერატურაში იუმორისა და სატირის გამოყენება ზნეობრივი და ეთიკური ღირებულებების აღმოჩენის მცდელობად შეიძლება ჩაითვალოს. ამის ნათელი მაგალითია „ყვარყვარე თუთაბერი“. პიესა გროტესკული ხასიათისაა. პერსონაჟთა დიალოგები უმეტეს შემთხვევაში აგებულია აბსურდზე და, ვფიქრობთ, უკიდურეს გაზვიადებამდეც მიდის.

ლიტერატურულ კრიტიკაში „ყვარყვარე თუთაბერი“ კარნავალიზებულ ლიტერატურადაა მიჩნეული, ხოლო მასში გამოვლენილი სიცილი კარნავალურად. ეს არის რთული გადაჯაჭვა ამბისა, რომელიც ხდება პერსონაჟების აბსურდულ მსოფლადქმანასა და დიალოგებთან. ნაწარმოებში ნაცარქექიას არქეტიპული სახე ყვარყვარე თუთაბერშია პაროდირებული. კარნავალიზებული ლიტერატურის ერთ-ერთი მთავარი ნიშანი კი, ნაცარქექიას არქეტიპული სახე-ხასიათის გაცოცხლება-გათანამედროვეებაა. ნაცარქექიას არქეტიპული სახის გაცოცხლებით მწერალმა ხაზი გაუსვა აგრეთვე იმასაც, რომ ყველა ეპოქაში არსებობს ადამიანი, რომელიც ამ თვისების მატარებელია, მხოლოდ შემდეგში განვითარების სხვადასხვა საფეხურზე იგი ან თრგუნავს, ან არა ამ ყოველივეს. ეს ერთგვარი წრეა, რომელიც მიგვანიშნებს, რომ შესაძლებელია ყოველ ეპოქაში აღდგეს ეს არქეტიპი.

პიესაში ორმაგად გაცოცხლებული ნაცარქექიას სახე უფრო ამწვავებს იმ სოციალურ ფონს, რომლის წარმომადგენლებიც არიან ისინი. „იგი ზედროული, უდიდესი მნიშვნელობის ფენომენია და გულისხმობს ტოტალიტარიზმის პირმშო სახე-ნიღაბს - უსამართლობას, ბოროტებას, სივერაგეს, სიცრუეს, აღვირაბსნილობას, რომელსაც თავად გარემო და საზოგადოება შობს და ამწიფებს თვის წიაღში“ (კაშია 2013: 457). ამ არქეტიპული სახეების მეშვეობით იქმნება გროტესკი, რომელიც კარნავალიზაციის ერთ-ერთი მთავარი მახასიათებელია.

იმდენად რეალურია ყვარყვარეს მსგავსება ნაცარქექიას პერსონაჟთან, რომ საქმე გვაქვს ნაწარმოებთან, რომელიც ნახევრად ზღაპარია. არა მხოლოდ ნაცარქექიას პერსონაჟი აახლოვებს ნაწარმოებს ზღაპართან, არამედ სიუჟეტის განვითარებაც: ყვარყვარეს კერიიდან აგდება და ცხოვრების ასპარეზზე გაყვანა, თავგადასავლების შემდეგ ისევ კერიათან დაბრუნება. ნაცარქექიას არაფრის შეცვლა არ სჭირდება, რადგან ამ სამყაროში გასამარჯვებლად ყველა თვისება აქვს.

გადამწყვეტ როლს გამარჯვებაში ფიზიკური სიძლიერე თამაშობს. საზოგადოება მხოლოდ ძლიერს სცემს პატივს და ამის დემონსტრირებასაც კი ითხოვს წინამძღოლისაგან. სწორედ ასეთ შემთხვევაში ხდება კაცის კვლა და ღირსების შებღალვა სიმამაცისა და ვაჟკაცობის ტოლფასი. ჭკუისა და მოხერხების ნიშანი კი სიცრუე, ქურდობა და ძალადობაა. სამწუხარო ის გახლავთ, რომ ასეთ შემთხვევაში კოლექტივი ინსტიქტურად მოძალადეს ემორჩილება.

ყოველი არეულობისა და რევოლუციის დროს ადამიანები მოუთმენლად ელოდებიან მხსნელსა და გამათავისუფლებელს. შემდეგ ახლადმოვლენილ „მესიას“ გამოგონილი და ნანატრი ღირსებებით ამკობენ. ყვარყვარეს შეთხვევაშიც ასე მოხდა, მის მიერ მოყოლილ ამბავს ყველამ თავისი დაუმატა. სწორედ ასე შეიქმნა მითი მისი „ზეზუნებრივი“ მოვლინების შესახებ.

ნიშანდობლივია, რომ ნაწარმოებში ბოროტება არ ისჯება. წინააღმდეგ შემთხვევაში მისი ფინალი არაზუნებრივი და უინტერესო იქნებოდა. თუთაბერი ამ ბოროტების მწვერვალზე დგას. საძირკველი კი ძირგამომპალ საზოგადოებაშია, რომელიც, სამწუხაროდ, ხელუხლებელი რჩება. თუ ადამიანი და საზოგადოება არ შეიცვალა, რამდენი მთავრობა არ უნდა წავიდეს და მოვიდეს, ბოროტების საფუძველი შეურყეველი დარჩება. ამიტომაც არის „ყვარყვარეობა“ ერის დაუძლეველი სენი.

მთავარი ის არის, საზოგადოებამ ამ „ბაქტერიას“ გამრავლებისა და გააქტიურების საშუალება არ მისცეს, თორემ სანამ იცოცხლებს მითი „კეთილშობილი“ ავაზაკების შესახებ, სანამ ადამიანები რომანტიკული თვალთ შეხედავენ სულიერ სიღარიბეს, სიცრუეს, უზნეობას, სიხარბეს, სხვისი ქონების მიტაცებას, ყვარყვარეები მუდამ ჩვენი ცხოვრების სუფრას უთამადადებენ და კმაყოფილებით განაცხადებენ: „ხალხი თავის მტერია, თუ არ მოწყვეს, უჭკუო საქონელივით ხრამში გადავარდება. თუ შნო გაქვს, ჯოხს თვითონ მოგცემს, ოღონდ ჭკვიანურად უნდა დაარტყა“ (კაკაბაძე 1959: 45).

რაც შეეხება ხალხურ ნაცარქექიას, სწორედ ამ სახეში გვაჩვენა პოლიკარპე კაკაბაძემ თავისი გაპოეტურებული პერსონაჟი. ხალხურ ნაცარქექიასთან დაკავშირებით სხვადასხვა მოსაზრება არსებობს. როგორი პერსონაჟია იგი? როგორ შეძლო მან დევის დამარცხება, მართალი გზით თუ მრუდი გზით? კრიტიკოსი აკაკი ბაქრაძე წერდა: „ნუთუ სიზარმაცე და

ბაქიაობაა ნაქარქექიას თვისება? ჩვენს ზღაპრებში ნაცარქექია ყოველთვის გამარჯვებული გამოდის. იგი ყველას ამარცხებს. მათ შორის ბაყბაყ-დევიც, რომელიც მრავალგზის უფრო ღონიერი და მძლავრია, ვიდრე ნაცარქექია. თითქოს დევმა ნაცარქექია ნიორწყლად უნდა აქციოს, მაგრამ ბოლოს მაინც გაცუცურაკებული და დამარცხებული აღმოჩნდება. ჭკუით, გამჭრიახობით, მოქნილობით, ეშმაკობით სჯობნის ნაცარქექია დევს. სწორედ ჭკუა, გამჭრიახობა, მოქნილობა, ეშმაკობაა ნაცარქექიას თვისება და არა სიზარმაცე და ბაქიობა. სიზარმაცე და ბაქიობა მისტიფიკაციაა, მომარჯვებული იმისათვის, რომ მტერმა ნაცარქექიას ნამდვილი თვისება ვერ ამოიგნოს“ (ბაქრაძე 2015: 33).

რა დგას ამ მოსაზრების უკან? ნაცარქექიას ჭკუაში, გამჭრიახობაში, მოქნილობასა და ეშმაკობაში სულაც არ იგულისხმება სულიერი და ზნეობრივი კონტექსტი. ეს მხოლოდ ზოგადი ტერმინებია, რომელშიც იგულისხმება სიტყვები: ფრთხილი, ვირეშმაკი, თაღლითი, მატყუარა, ლაჩარი, კვაჭი, ქლესა, გაქნილი, გაიძვერა, მზაკვარი, ორპირი, ქვემძრომი და ა.შ.

პოლიკარპე კაკაბაძემ „ყვარყვარე თუთაბერის“ საშუალებით შეძლო აეხსნა ნაცარქექიას ნამდვილი ბუნება.

ნაცარქექიას „სანაქებო“ ჭკუა მხოლოდ დევის სიბრყვას ფონზე მოჩანს „სიბრძნედ“. ის არ არის რეალური სიბრძნის საპირწონე. ცოდნის შეძენა ხომ აქტიური პროცესია, ბუნება კი თავის საიდუმლოებებს ნაცარქექიებსა და ბუზიყლაპიებს არასოდეს უმხელს, რადგან კაცობრიობამ ცოდნა და სიბრძნე ბუნებასთან მუდმივი კონტაქტითა და ექსპერიმენტების შედეგად დააგროვა.

ბიბლიური მეფე დავითისა და ტროას ომის გმირ ოდისევსის მსგავსად, გოლიათებთან მებრძოლი ნაცარქექია, სამწუხაროდ, ჩვენს ეროვნულ ილუზიებს კვებავს, მაგრამ იმაზეც დაფიქრდეთ, რომ გოლიათთან მებრძოლ დავითს და ოდისევსს მათი ცხოვრების სწორი სულიერი მიმართებები ამარჯვებინებთ და არა თვალთმაქცობა და ტყუილი. ნაცარქექიების განდიდებით სინამდვილეში უვიცობას, სიზარმაცეს, უკანონობასა და ძალადობას ვუძღვნიტ დითირამებს. სწორედ ამაზე დაფიქრდა პოლიკარპე კაკაბაძე და ყველაზე ადრე განაცხადა, რომ ნაცარქექია გაიძვერობას ვერც მტერთან მოიშლის და ვერც მოყვარესთან, რადგან ეს მისთვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი თვისებაა.

პოლიკარპე კაკაბაძე ამბობს, რომ ყვარყვარიზმი ცარიელ ადგილას არ შეიძლება დაიბადოს. ყვარყვარეს წარმომშობი ფარისეველი, პასიური და უსულგულო საზოგადოებაა. ამ შემთხვევაში მარადიული ფასეულობები: პატიოსნება, კანონმორჩილება, ქველმოქმედება, ერთგულება, სამშობლოს სიყვარული, კაცთმოყვარეობა და ა.შ. ადგილს ნაცარქექიობას უთმობს, ვინაიდან ნაცარქექიობა სრულიად საპირისპირო ცნებების: უსინდისობის, უკანონობის, მატყუარობის, ფლიდობის, კაცთმოძულეობის, ორგულობის... კრებითი სახეა.

როგორც ზღაპრული ნაცარქექია, ისე ლიტერატურული ყვარყვარე-ნაცარქექია, თავის თავში ორი ტიპის ადამიანს აერთიანებს, რომელთაგან ერთი ჭვრეტს - მჭვრეტელია, მეორე მოქმედებს - მოქმედი, ერთი სახლშია, მეორე - გარეთ (კიკნაძე 1996: 102). საწუთრო მათ გარეშე წარმოუდგენელია. ისინი ერთმანეთს ავსებენ. ერთიც აუცილებელია და მეორეც. ასევე აუცილებელია მათ გვერდით ოპოზიციური წყვილების მუდმივი მოაზრება - ნაცარქექია - დევი, ყვარყვარე - რევოლუცია (ასთავიანი დევი), ყველაზე საინტერესო „ლიტერატურული სინტაგმა“. ნაცარქექია-ყვარყვარე - მარჯვე, ფრთხილი, გაქნილი, ქლესა, ყალთაბანდი, უსაქმური, ფლიდი, ორპირი, ქვემძრომი, ლაჩარი, მატყუარა, გაიძვერა, ვირეშმაკი და დევი-რევოლუცია - ღონე, ძალა, შიში, სიბნელე, გაუმამდრობა, ცვლილებები, სისხლი. სწორედ მათი ერთდროულობა, თანაარსებობა ძერწავდა ყოველთვის სამყაროსეულ მრავალფეროვნებას და ამ მრავალფეროვნებით ქნიდა დრამატურგი „ადამიანური ბუნების უმთავრეს შტრიხებს“ (ნიკოლეიშვილი 2008: 317).

პოლიკარპე კაკაბაძის ამ პიესის გენიალურობას რეალური მოვლენებისადმი ასეთი დამოკიდებულება და ნაწარმოების მსოფლიო მითოსურ მოდელამდე აყვანა განაპირობებს. მისი მწერლური ოსტატობის ხარისხსაც სწორედ ეს განსაზღვრავს.

გამოყენებული ლიტერატურა

- ბაბლუანი 2008:** ბაბლუანი ა., სვანური ზღაპრის სტაბილური ფრაზეოლოგიური გამონათქვამები. თბილისი, 2008.
- ბაქრაძე 1966:** ბაქრაძე ა., კრიტიკული წერილები. თბილისი, 1966.
- ბედიანიძე 2006:** ბედიანიძე დ., ნაცარქექია (ტიპოლოგიური პარალელები). ქართული ფოლკლორი, №3 (XIX). თბილისი, 2006.
- ბედიანიძე 2007:** ბედიანიძე დ., კიდევ ერთხელ „ნაცარქექიას“ შესახებ. ლიტერატურული ძიებანი, №28, 2007.
- ბურდიაშვილი 2019:** ბურდიაშვილი მ., სიცილის ფუნქცია ქართულ პროზაში (დავით კლდიაშვილის „სამანიშვილის დედინაცვალი“; პოლიკარპე კაკაბაძის „ყვარყვარე თუთაბერი“; ნოდარ დუმბაძის „მე, ბებია, ილიკო და ილარიონი“). თბილისი, 2019.
- გერიგი... 2009:** გერიგი რ., ზიმზარდო ფ., ფსიქოლოგია და ცხოვრება. თბილისი, 2009.
- თავბერიძე 1986:** თავბერიძე ე., „ყვარყვარე თუთაბერი“. საქართველოს მწერალთა კავშირისა და ქუთაისის განყოფილების ლიტერატურული ალმანახი „განთიადი“. ქუთაისი, 1986.
- კაკაბაძე 1959:** კაკაბაძე პ., ყვარყვარე თუთაბერი. დრამატული თხზულებები. თბილისი, 1959.
- კაკაბაძე 2008:** კაკაბაძე გ., „სიცრუე და ორპირობა...“ საზოგადოებრივ-ლიტერატურული ჟურნალი „არილი“. 26 თებერვალი. თბილისი, 2008.

კაშია 2013: კაშია ჯ., ტოტალიტარიზმი. თბილისი, 2013.

კიკნაძე 1996: კიკნაძე ზ., ქართული მითოლოგია, I. ჯგარი და საყმო. ქუთაისი, 1996.

კიკნაძე 2016: კიკნაძე ზ., ნაცარქექიას აპოლოგია. ჟურნალი „მატიანე“, 3 სექტემბერი, 2016.

მარკუზე 2018: მარკუზე ჰ., მარქსიზმი და რევოლუცია. თარგმანების კრებული. თბილისი, 2018.

ნიკოლეიშვილი 2008: ნიკოლეიშვილი ა., XX საუკუნის ქართული მწერლობა, ქუთაისი, 2008.

სიგუა 2013: სიგუა ს., კულტუროლოგიის საფუძვლები. ნაწილი მესამე. თბილისი, 2013.

ჯაფარიძე 2006: ჯაფარიძე ს., გროტესკი ქართულ ფოლკლორში. დისერტაცია. თბილისი, 2006.

ჯიოშვილი 2016: ჯიოშვილი ა., მითოსური არქეტიპები და მათი ტრანსფორმაცია ჯონ ფაულზის პროზაში. დისერტაცია. ბათუმი, 2016.